

2. כתיבה מסודרת

הכתיבה המסודרת
את ההבנה מיישרת,
כשהדברים מסודרים
הם ברורים ובהירים
חדים ונוקבים
ללא ערבובים
וללא סרבולים
הגורמים לבלבולים
כי כשיש סדר
אז הכול בסדר
הסגנון זורם
ואינו צורם
וכך דבריו יובנו
והלומדים ייהנו,
ויעוין בהערה
לתוספת הבהרה
וגם דוגמאות נפלאות
שם יהיו מובאות¹³⁷.

בתוך אותה האות - תיעשה בספרות. למשל: הרב שאל כמה שאלות: א. מהו התרגום הארמי של: 1. גדילים. 2. מורשה.
[אם יש צורך בחלוקה פנימית יותר (בתוך אותה הספרה), מומלץ לעשותה בספרות רומיות. הן נכתבות באותיות של האנגלית. I = 1, II = 2, III = 3, IV = 4, V = 5, VI = 6, VII = 7...].
137. המכוון בזה: א. הבאת המהלך לפי הסדר: יש לכתוב בצורה מסודרת דבר דבור על אופניו: מקור, קושיא, תירוץ וכדו'. כל דבר לפי הסדר ובפני עצמו ולא בצורה 'מובלעת'.

מעשה חר'ז
כללי כתיבת ספר - בחרוזים

רכז

דוגמה למהלך לא מסודר: "מדברי חז"ל שמושה נהג טובת עין בכך שנתן את התורה לישראל, צ"ע תירוצו של המהר"ל בגור-אריה על קושיית המפרשים מדוע רק בני אהרון נקראו תולדות משה והרי לימד את כל ישראל, ותיירץ המהר"ל שלכל ישראל היה משה מחויב ללמד ואילו לבני אהרון הוסיף ולימד מעצמו". הדברים משולבים ובלולים זה בזה, והמהלך מסורבל. קושיית המפרשים ותירוצו של המהר"ל אינם מובאים בפני עצמם, בנפרד, אלא בלועים בתוך המהלך, והקושיה על המהר"ל מתחילה עוד לפני הבאת דבריו. הנוסח הישר הינו כך: "המפרשים הקשו, מדוע רק בני אהרון נקראו תולדות משה והרי לימד את כל ישראל. ותיירץ המהר"ל בגור-אריה, שלכל ישראל היה משה מחויב ללמד ואילו לבני אהרון הוסיף ולימד מעצמו. ויש להקשות על ביאור המהר"ל, ממה שאמרו חז"ל שמושה נהג טובת עין בכך שנתן את התורה לישראל".

דוגמה נוספת: "ערוך-השלחן הקשה על רש"י, שעל דברי הגמרא שאמרה וכו' פירש וכו', וקשה מניין לרש"י וכו'". כאן, דברי הגמ' ורש"י אינם מובאים בפני עצמם ובצורה מסודרת, ותחילת קושיית ערוה"ש באה עוד לפנייהם. הסגנון הראוי, הוא סגנון שבו הדברים מובאים כל שלב בנפרד ולפי הסדר: "הגמ' אמרה וכו'. ופירש"י וכו'. והקשה עליו ערוה"ש מניין לו וכו'". ואפשר גם לנקוט כך: "ערוה"ש הקשה קושיה עצומה על רש"י. שהנה, הגמ' אומרת וכו', ורש"י פירש וכו', והקשה ערוה"ש וכו'". דוגמה נוספת למהלך מסודר: "... ועפ"י דברינו תתורץ קושיה שהקשה ערוה"ש על רש"י. שהנה, הגמ' אומרת וכו', ורש"י פירש וכו', וערוה"ש הקשה וכו'. וכעת עפ"י דרכנו נוכל לתרץ וכו'". [אגב, במקרים כאלו, ישנן שתי מילים שמאוד מועיל להשתמש בהן למען הסדר הטוב, והן: 'הנה' (או: 'שהנה') ו'כדלקמן' (או: 'כפי שנבאר לקמן'). מילים אלו מבטאות הפסקה ומסמנות תחילתו של מהלך. ראה את השימוש במילה 'הנה' בדוגמא שהבאנו לעיל עם ערוה"ש. על דרך זו אפשר גם להשתמש ב'כדלקמן': "ערוה"ש הקשה קושיה עצומה על רש"י, כדלקמן. הגמ' אומרת וכו', ורש"י פירש וכו', והקשה ערוה"ש וכו'".]

על דרך זו, על פי הצורך יש להביא תחילה הקדמות נחוצות ורק לאחר מכן לגשת לביאור, ולא לדחוס הכל ביחד. קטע לדוגמה (מהספר טובים השניים, בשינויי לשון): "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל" (שמות יא, ז). נוכל להמתיק הפסוק ביתר ביאור עפ"י ההקדמות דלהלן: א. אמרו חכמינו [פסחים קיח], כל המספר לשון הרע ראוי להשליכו לכלבים. ב. ובמדרש, ישראל נגאלו ממצרים בזכות שלא היה בהם דלטוריא, דהיינו מוסרים. ג. עוד במדרש, שאלו לנחש מה הנאה יש לך, השיב ומה הנאה יש לבעל הלשון שמלשין. מפורש יוצא שהנחש וכן גילו בעל הלשון המה סמל המזיד בלי שום הנאה רק להחטיא ולהרע. ד. עוד מצינו במדרש,

ששר של מצרים טען מה נשתנו אלו מאלו, והקב"ה השיב לו אינו דומה שוגג למזיד ואונס כרצון.

ועפ"י הקדמות אלו יבואר הפסוק כמין חומר: "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו", מפני שלא היו בהן דלטורין מספרי לשון הרע, וממילא לא היו מזידים. "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מחנה ישראל ובין מחנה מצרים", התנין הגדול (יחזקאל כט, ג), כי הם היו מזידים לעשות הרע כנחש הקדמוני. ע"כ הקטע לדוגמה.

ללא ההקדמות, הביאור יבוא דחוס ומסורבל: יש לפרש, "ולכל בני ישראל" וגו', וזו הוכחה שלא היו בהן דלטורין, שהרי אמרו חז"ל כל המספר לשה"ר וכו'. וזהו שאמרו במדרש שנגאלו ממצרים בזכות וכו' דהיינו מוסרים. "למען תדעון" וגו', כי הנחש וכן גילו וכו' הם סמל המזיד בלי שום וכו', כדמצינו במדרש שאלו לנחש וכו'. ואילו ישראל וכו', וכדאמרו במדרש ששר של מצרים וכו'.

ב. סדר של כלל ופרט וכלל: הסדר המובחר בכתיבת ביאורים (בפרט ביאורים ארוכים ומורכבים) הוא בדרך של כלל ופרט וכלל. היינו להביא תחילה את הרעיון או הכלל באופן תמציתי, לאחר מכן לפרט (כגון נפקא מינות או דוגמאות המתבארות עפ"י הכלל), ולבסוף רצוי גם לסכם (במידת הצורך).

דוגמה למהלך של ביאור לא מסודר: המהר"ל מבאר את הטעם שעשרת הדברים המנויים במשנה [אבות ה, ו] נבראו דווקא בזמן של ערב שבת בין השמשות, לפי שדברים אלו הם כלולים מהטבע וממעל לטבע, כגון השדים, שפרים ורבים כבני אדם, אך גופם רוחני, וכן פי האתון, שהוא איבר גשמי של הוצאת קול, אך נעשה נס ודיברה. והם נבראו בזמן של "בין השמשות" שהוא ספק יום ספק לילה, היינו הוא כולל את שתי הבחינות – יום ולילה, "של ערב שבת", כי ימי החול מייצגים את הטבע ואילו השבת היא מעל הטבע, ויוצא שזמן זה – "בין השמשות של ערב שבת" – גם הוא כלול מהטבע ומהמעל לטבע, ולכן הם נבראו באותו זמן.

וכך מוהלך הביאור מסודר באופן של כלל ופרט וכלל: המהר"ל ביאר את הטעם שעשרת הדברים המנויים במשנה [אבות ה, ו] נבראו דווקא בזמן של ערב שבת בין השמשות. וכתב, שדברים אלו הם כלולים מהטבע וממעל לטבע, ולפיכך נבראו בזמן שכלול אף הוא משתי הבחינות – טבע ומעל לטבע, כדלהלן:

הדברים המנויים במשנה כלולים מטבע וממעל הטבע, כגון השדים, שפרים ורבים כבני אדם אך גופם רוחני. וכן פי האתון, שהוא איבר גשמי של הוצאת קול, אך נעשה נס ודיברה. גם הזמן שבו נבראו כלול מטבע ומעל לטבע: בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, היינו הוא כולל את שתי הבחינות – יום ולילה. והנה, ימי החול הם כנגד הטבע ואילו השבת היא כנגד מעל לטבע.